

קללה הוא (1064),

אותה העיר, שלא ירדו בה גשמים, מתענה, יט-א וגם מתרעת.

וכל הערים ששכיבותיה [הסמוכות לאותה העיר] (1065), אף שירדו בהם גשמים, מכל מקום הן מתענות, משום שבני אותה העיר שלא ירדו בה גשמים ילכו לקנות בערים ששכיבן תבואה, ועל ידי כך יהיה בהן רעב (1066).

ומכל מקום, אותן ערים לא מתריעות, משום שסוף סוף ירדו בהן גשמים.

רבי עקיבא אומר להיפך: אותן הערים מתריעות (1067) — ולא מתענות (1068).

או שאירע להיפך, שירדו גשמים לאילן, ולא ירדו לצמחין,

או שירדו גשמים לזה ולזה, לצמחין ולאילן, אבל לא ירדו לבורות לשיחין ולמערות [בור — חפירה עגולה היא. שיח — ארוך וצר. מערה — חפירה מקורה], שהם מקומות לכינוס מים לשתיה ולכיבוס בגדים — ככל המקרים הללו, מתריעין עליהן מיד.

וכן באופן שירדו גשמים במדינה, אבל יש עיר אחת שלא ירדו עליה גשמים, כפי שמצינו דכתיב בספר עמוס: "נשבע ה' וגו' והמטרתי על עיר אחת ועל עיר אחת לא אמטיר, חלקה אחת תמטר וגו'" (1063), שסימן

סדר התעניות האמור, משום שהדבר מראה בעצמו שזה בא עליהם בגזירתו של הקדוש ברוך הוא, ולא כמנהגו של עולם, לפיכך ראוי שיתענו ויתריעו מיד.

1065. היינו, סביב אותה הפרכיא [אותה מלכות]. וכתב הר"ן, שדין זה הוא אפילו במכה מהלכת, שאין לחוש יותר מכך. אמנם בדעת רש"י ותוספות כתב התפארת ישראל, שהם סוברים שזהו דווקא במכה שאינה מהלכת. עוד הביא, שתוספתא מצאנו, שכל ארץ ישראל, כולל מה שהחזיקו עולי מצרים, נחשב אפרכיא אחת לענין זה.

1066. עיין ברש"י להלן [כ א, ד"ה שתיהן] שהביא שהטעם ששתיהן לקללה, משום שבאותה עיר שימטיר עליה רוב גשמים — יתקלקלו התבואות.

1067. כתב הריטב"א, שנראה, שבאופן שמתריעין בשופרות ואין מתענין, אין אומרים את סדר כ"ד הברכות של התעניות, כי תקנו

1063. המצודת ציון שם [עמוס ד' פסוק ז'] כתב: "והמטרתי. ולמען לא יאמרו שבמקרה קרה לשנה שאיננה גשומה, לכן המטרתי על עיר אחת, ועל עיר אחת הסמוכה לה לא המטרתי. למען דעת שבה שהגחה".

1064. לכאורה הכוונה כפירוש הפסוק המובא במשנה "והמטרתי על עיר אחת, ועל עיר אחת לא אמטיר", ששתיהן לקללה, כפי שהגמרא אמרה לעיל [ו ב]. אבל בלאו הכי, אין להתענות. שהרי הגמרא אומרת שם, שגשמים שירדו על מקצת מדינה — אין בהם משום ועצר.

אבל השפת אמת כתב, שתמוה לפרש כך. כי אם כן, שני המקומות צריכים להתריע. אמנם אפשר היה לומר דהיינו משום שאי אפשר לתקן, כי כבר נתקלקל המקום, אבל מרש"י לקמן משמע שהוא לא סובר כך, אלא מדובר שבעיר שירד הגשם — היה זה לברכה, ובכל זאת גם אותה העיר מתענה, משום שיבואו משם לקנות תבואה, ויהיה יוקר. עיין שם.

והר"ן מפרש, שמתריעין מיד ואין נוהגין

עיר המוציאה חמש מאות רגלי [דהיינו, שיוצאים בה כל יום חמש מאות בני אדם לעיסוקיהם] (1070), ויצאו ממנה שלשה מתים בשלשה ימים, זה אחר זה — הרי זה נחשב למכת דבר.

אבל אם מתו פחות מכאן — אין זה נחשב למכת דבר.

על דברים אלו, המוזכרים להלן, אף אם אירעו במקום מסויים, מתריעין (1071) עליהן

וכן עיר שיש בה מכת דבר [מגיפה שמתים בה], או שיש בה מפולת [שחומותיה והבתים שבה נופלין ברוח] (1069), אותה העיר — מתענה ומתרעת. וכל סביבותיה מתענות ולא מתריעות.

רבי עקיבא אומר: הערים שסביבה מתריעות — ולא מתענות.

איזהו דבר? איזו מגיפה נחשבת למכת דבר, שמחמתה מתענין ומתריעין?

מתים. אלא שכאן אין חילוק בין עיר גדולה וקטנה, ובין יום אחד לשלשה ימים.

1070. כתב הרמב"ם [הלכות תעניות פרק ב' הלכה ה']: "עיר שיש בה חמש מאות רגלי, ויצאו ממנה שלשה מתיר וכו', ואין הנשים והקטנים והזקנים ששבתו ממלאכה בכלל אנשי המדינה לענין זה".

וכתב שם המגיד משנה, שלמד זה הרמב"ם מלשון "רגלי", שמשמע רק גברים.

ובטעם הדבר כתב הכסף משנה שם, דהיינו משום שכל אלה, נשים זקנים וקטנים, חלושי המזג הם.

וכן כתב גם בשו"ע: "עיר שיש בה ת"ק רגלי וכו' ואין הנשים והקטנים וזקנים ששבתו ממלאכה בכלל מנין אנשי המדינה לענין זה".

וכתב התפארת ישראל, שאף שגבי אשה, רק בצעירותה יש בה סכנת מיתה יותר מהאיש, מחמת עיבור ולידה ושפע דמיה, מכל מקום גם אחר כך, כבר הוחלשה מימי נעוריה, ושכיחה בה מיתה יותר מאחריים. עיין תוספות במסכת כתובות [פג ב].

1071. הקשה הראב"ד, אם כן, מצינו כאן סתם משנה כרבי עקיבא, שאר לעיל גבי עיר שלא ירדו עליה גשמים, שסביבותיה מתריעות, וכאן מצינו שאפילו בכל מקום עושים כך. כי לפי

אותם רק בתענית. אלא אומר דברי תחנונים וצעקה מעין הצרה, ומתריעים.

1068. הירושלמי מפרש במחלוקת תנא קמא ורבי עקיבא, שתנא קמא סובר שמתענים ולא מתריעים, כמו שמצינו ביום הכפורים, שמתענים ואין תוקעים בשופר. ורבי עקיבא סובר שמתריעין ולא מתענים, כמו שמצינו בראש השנה, שתוקעים בשופר, ולא מתענים. וכתב הריטב"א, שזה סיוע לפירוש שכתב לעיל, כי מה שסביבותיה מתענות, היינו מפני חשש עצמם, מפני פחד השם וגזרתו, ולכן יש לדמות ענין זה למה שאנו מתענים ביום הכפורים, ומתריעים בראש השנה, מפני יראת הדין. וזהו שהביאו ראיה משם, שלמי שאינו בצרה עצמה, אלא מתירא ממנה, די בתענית או בהתרעה.

1069. כך כתב רש"י. והרמב"ם כתב: על המפולת כיצד, הרי שרבתה בעיר מפולת, כותלים בריאים, שאין עומדים בצד הנהר, הרי זו צרה, ומתענין ומתריעין עליה. וכן על הרעש ועל הרוחות, שהן מפילין את הבנין, מתענין ומתריעים.

וכתב הריטב"א, שאמנם לא נתן הרמב"ם שיעור מה נחשב מכת מפולת, אלא אמר בסתם "הרי שרבתה מפולת", אבל יתכן ששיעורם בשלשה בתים, כמו גבי דבר, ששיעורו בשלש

ועל הירקון [הוא מין חולי] (1074),

ועל הארבה,

ועל החסיל [הוא מין של ארבה] (1075),

בכל מקום (1072), אף במקומות מרוחקים יותר, ולא רק בסביבות אותו מקום שאירעו בהן:

על השרפון שנפל בתבואה (1073),

אין קשה כלל. שכתב "אם יראו באספמיא — מתריעין בבבל. בבבל — מתריעין באספמיא וכו' אם במקום אחד היא, מתריעין עליה כל השומעין כדי שלא תבוא עליהם". אם כן, למרות שודאי שאין זמן בעולם שאין בו חרב, מכל מקום, היות ולא שמענו, היינו כאילו אין חרב כלל. עיין שם.

והריטב"א כתב, כי מה ששנינו במשנה "בכל מקום" לאו דוקא, אלא רק באותה הפרכיא בלבד מתריעין. ואותה התרעה — בתענית היא. והטעם שמתענים בכל ההפרכיא, משום שכל בני המקום נחשבים בעלי הצרה, כי היות והיא מכה מהלכת, כל ההפרכיא נחשבת כעיר אחת, שהתחיל דבר בקצה אחד שלה. ולכן, בהפרכיא אחרת, הרי זה נחשב כמכה שאינה מהלכת, ואין להם לצעוק אפילו בפה, כיון שראוי שבעלי הצרה יבקשו רחמים על עצמם.

1073. פירשו המפרשים, דהיינו רוח שמפסידה את התבואה ומרוקנת את הזרע.

1074. כך כתב רש"י. וכך כתבו עוד ראשונים, שהוא חולי שפניו של האדם נהפכות לירוק, כמראה ירק השדה. אבל מפרשים אחרים כתבו, שהכוונה לסוג של קלקול בתבואות, שמכסיפים פניה. ורבינו עובדיה מברטנורה הביא את שני הפירושים.

1075. כאן הוזכרו שני מינים של ארבה, שהם נחשבים מכה מהלכת, ומתריעין עליהם בכל מקום, כפי שנתבאר. ובביריתא להלן מובא שיש מחלוקת בדבר. תנא קמא סובר, שמתריעין על

רבנן שנחלקו על רבי עקיבא, היה התנא צריך לומר שמתעניין בכל מקום! ועוד הקשה ממה ששנינו בסיפא של משנתנו, מעשה שירדו זקנים מירושלים לעריהם, וגזרו תענית על שנראה כמלא פי תנור שדפון באשקלון, וכן מצינו גבי המעשה של שני זאבים, שהתענו!

וכתב, שאפשר שגם לשיטת רבנן, דווקא סביבותיה מתענות. אבל בכל מקום, גם רבנן מודים שדי בהתרעה. וגבי המעשים של שדפון וזאבים מדובר בסביבותיהם, לכן התענו, ולא היה די בהתרעה.

אמנם כתב שאין לומר כך, כי אם כן, מה הראיה מאותם מעשים לכך שמתריעין בכל מקום? ולכן הסיק, שהרישא כשיטת רבי עקיבא, והסיפא כשיטת רבנן.

אבל הרמב"ן כתב, שגם כששנינו "מתריעין" — הכוונה היא להתרעה בתענית. ועיין שם שהביא הרבה הוכחות לכך, והאריך בדבר הרבה.

1072. בפשטות הכוונה שמתריעין אפילו במקומות המרוחקים, ולא רק סביבות אותה אפרכיא.

אמנם ברמב"ם לא מצאנו שמתריעין על שום מכה בכל מקום. וכתב הבית יוסף [או"ח סימן תקע"ו] שזהו משום שהוקשה לו, הרי אין זמן בעולם שאין בו חרב באחד המקומות! וכיון שכן, בכל העולם היו צריכים להתענות, מפני שהיא מכה מהלכת! לכן פירש, ש"בכל מקום" היינו בסביבותיה, והיינו כשיטת רבי עקיבא שמתריעין, ולא כתנא קמא שמתעניין. ועיין שם שהאריך לבאר שיטתו.

והתוספות יום טוב כתב, שלשיטת רש"י

ועל החיה רעה ההורגת בני אדם,

ועל החרב [חיילות ההולכין להרוג ולהשחית בכל מקום],

על כל המאורעות הללו, מתריעין עליה בכל מקום, מפני שהיא מכה שמהלכת ממקום למקום. ולכן בכל מקום צריכין להתריע, כדי שלא תגיע אליהם המכה.

כפי שמצינו, שכך היה מנעשה, שירדו זקנים מירושלים (1076) לעריהם שבארץ ישראל, וגזרו על אנשי מקומם תענית (1077), על שנראה בגודל כמלא פי תנור (1078) שדפון כלומר, שנשדפה תבואה בשיעור שאפשר

לעשות ממנה פת כמלא פי תנור. ולהלן יתבאר מהו "כמלא פי תנור" בעיר אשקלון, אף שהיא אינה בארץ ישראל, אלא בארץ פלשתיים.

ועוד גזרו תענית בעריהם על שאכלו זאבים שני תינוקות בעבר הירדן, שזהו בכלל חיה רעה שהזכרה לעיל, שהיא מכה מהלכת.

רבי יוסי אומר: לא גזרו תענית על שאכלו זאבים תינוקות, כי באמת לא כך היה המעשה. אלא גזרו על שנראו (1079) שם, בעבר הירדן, זאבים, אף שלא הזיקו עדיין (1080).

הגובאי בכל שהוא. רבן שמעון בן אלעזר אומר: אף על החגב.

וכתב הראב"ד בהשגותיו, שלפי תנא קמא כל המינים מזיקים חוץ מהחגב, שהרי הילק והגזם השחיתו בימי יואל, והוא הדין לסלעם וחרגול. אבל הרב המגיד כתב, שדווקא שלש המינים האלו שהזכרו מזיקים, ולא שאר מינים, אלא אם כן היו בתערובות. והיינו, שאלו שהזיקו בימי יואל, בתערובות ארבה וחטיל היו.

והריטב"א כתב להלן, כי מה שמתריעין על הגובאי, אפשר שהיינו בכל האפרכיא. אמנם יתכן שאין הגובאי מכה מהלכת, ואין מתריעין אלא במקומה. וסביבותיה מתענים ולא מתריעים. ועל החגב, אף במקומו רק מתענים ולא מתריעים, וסביבותיה צועקים בפה בחול.

1076. ככל הנראה, היו אותם זקנים עם שאר העם בירושלים ברגל, ואז שמעו מבני אשקלון על שנראה שדפון בעירם. וכשחזרו לעריהם — גזרו תענית.

אמנם התפארת ישראל כתב, שאותם זקנים היו מהסנהדרין, וירדו לעריהם כדי לגזור תענית.

1077. כתב הבונה [בעין יעקב], שהקדימו לגזור תענית מיד, כפי שאמרו חז"ל: לעולם יקדים אדם תילה לצרה. ואין להמתין עד שתבוא עליו הצרה, כי אז נראה שמתפלל מחמת דחקו. עיין שם.

1078. החשק שלמה כתב, שנראה שאין גורסים "כמלא פי תנור", אלא "כמלא תנור". שהרי הגמרא להלן מסתפקת בענין, אם כוונת המשנה כמלא תנור, או כמלא פי תנור. עיין שם.

1079. וטעם הדבר, כי אנו חוששים שתתפשט המכה יותר. תפארת ישראל.

1080. כתב השפת אמת, שלכאורה כוונת רבי יוסי להוסיף ולומר, שלא רק אם אכלו מתענים, אלא גם אם רק נראו. אבל לשון הגמרא "לא על שאכלו אלא על שנראו" משמע יותר שרבי יוסי חולק ואומר שבאכלו אין מתענים, כי אין זו משולחת. עיין שם.

על מאורעות אלו דלהלן מתריעין

בשבת (1081) (1082) באמירת עננו: (1083)

על עיר שהקיפוה נכרים לכבשה,

או שהנהר המקיף את העיר עומד לעלות על

גדותיו,

ועל הספינה המיטרפת בים, ועומדת

לטבוע (1084).

רבי יוסי אומר: לצורך עזרה, כדי שיבואו

עוד כתב, שבאמת הוא הדין בחול, שרק מתריעין בפה, ולרבותא נקט שבת, שאף בשבת צועקין, עיין שם ראייתו. וכתב, שאותה התרעה בפה עושים בכל מקום, ואפילו באיים הרחוקים שבהפרכיא אחרת, אם הם יודעים על הדבר.

1084. הגמרא להלן [כב ב] מביאה ברייתא: "עיר שהקיפוה נכרים או נהר, ואחד ספינה המיטרפת בים, ואחד יחיד שנרדף מפני נכרים או מפני לסטין, ומפני רוח רעה — על כולן יחיד רשאי לסגף את עצמו בתענית".

וכתב השולחן ערוך [סימן רפ"ח סעיף ט — י]: אין צועקים ולא מתריעין בו [בשבת] על שום צרה חוץ מצרת המזונות שצועקים עליה בפה בשבת, ולא בשופר. וכן עיר שהקיפוה אנסין או נהר וספינה המטרפת בים, ואפילו על יחיד הנרדף מפני אנסין או לסטים או רוח רעה, זועקין ומתחננין בתפלות בשבת וכו'.

ממשיך השולחן ערוך וכותב: נרדף מפני רוח רעה שאמרו — לאו דווקא. דהוא הדין לכל חולה שיש בו סכנת היום, זועקים ומתחננין וכו'. וכתב הרמ"א: וכן מותר לברך החולה המסוכן בו ביום. וכתבו שם המפרשים, שזהו דווקא במסוכן. ובאינו מסוכן אומרים "שבת היא מלזעוק ורפואה קרובה לבוא". עוד כתבו, שלברך אשה מקשה לילד ודאי מותר, שהיא בכלל מסוכנת. עוד כתב המגן אברהם, שמותר משום שהתינוק הוא צדיק, ויכריע את כל העולם לכף זכות. ועיין שם בשערי תשובה שדן האם עושים מי שברך לחולה שנמצא במקום מרוחק, שאין יודעים אם מת חלילה או הבריא.

1081. הקשה הגבורת ארי, הרי הגמרא אומרת במסכת בבא קמא [פ א], שמתריעין על החיכוך בשבת [היינו שחין לח, שאדם מתחכך מחמתו], ולמה לא שנה התנא דבר זה? עיין שם מה שיישב בזה.

עוד הקשה ממה ששינוי במסכת בבא בתרא [צא א], שמתריעין על פרקמטיא בשבת, כגון כלי פשתן בבבל, ויין ושמן בארץ ישראל, כמבואר שם, ולמה לא שנה התנא ענין זה? וכתב, שעל כרחק צריך לומר שתנא ושייר. עיין שם.

1082. לא נתבאר במשנתנו מה דינם של מאורעות אלו המובאים להלן בימות החול. והר"ן כתב, שאין מתענים עליהם אפילו בחול, לא בעיר עצמה ולא בסביבותיה. והביא, שהרמב"ן מבאר את טעם הדבר, כי מחמת הצרה ותוקף בהלתה, אי אפשר לבני העיר להתענות. ולכן אף סביבותיהן אין מתענים. אמנם הר"ן כתב דהיינו משום שכל התרעה ששינוי, היינו תענית בה"ב, כי אין מטריחין על הציבור להתענות תעניות רצופות. וכשהסכנה מיידית, כמו המאורעות דלהלן, היה צריך להתענות תעניות רצופות, שהרי הסכנה בכל יום, וצריכה ההצלה להיות נחפזת מאוד, והרי אין מטריחין את הציבור יותר מדאי [הובא בתוספות יום טוב].

1083. כפי שהגמרא אמרה לעיל [יד א]. אבל התרעה בשופרות — ודאי אסורה בשבת. וכן כתב הריטב"א, שצעקה — היינו בפה.

ממקומות רחוקים לעזור – מתריעין (1085). זה.

על כל צרה (1088) שלא תבוא (1089) על הצבור – מתריעין עליהן (1090), חוץ מרוב [מריבוני] גשמים. כלומר, אין מתריעין על כך שיורדים יותר מדי גשמים (1091).

והמשנה מביאה מעשה בענין זה.

מעשה היה בארץ ישראל, שהיתה בצורת.

אבל – ולא לצעקה. אין מתריעין וצועקים בבקשת רחמים מן השמים בשבת, משום שאין אנו בטוחין שתועיל תפילתנו – כדי שנצעק על כך בשבת (1086).

שמעון התימני (1087) אומר: אף על הרבר מתריעין בשבת.

ולא הודו לו חכמים לשמעון התימני בדבר

1088. היינו, בין צרת הגוף, כמו מחלה וכדומה, ובין צרת ממון, כגזירת מיסים וכדומה, ובין צרת הנשמה, כגון שגזרו על ישראל לבטל שום מצוה ח"ו.

1089. כתב רש"י: לישנא מעליא נקט. כלומר, תוספת המילים "שלא תבוא על הציבור", לשון מעולה היא, שלא לפתוח פה לשטן. וכמו שרגילים לומר כאשר מספרים על צרה "בר מינן". כלומר – חוץ מאיתנו. שלא תבוא עלינו.

1090. בתענית תפילה ושופרות. תפארת ישראל. וכך נפסק בהלכה [שולחן ערוך סימן תקע"ו], שמתענים על כל הצרות. ותמה המגן אברהם, למה אין נוהגים לתקוע בשופר בעת צרה. ועיין במשנה ברורה שם [ס"ק א'].

1091. אין הכוונה שהגשמים המרובים מקלקלים את התבואה, כי על דבר זה אכן מתריעין. אלא מדובר שכבר ירדו מספיק גשמים, ומעתה הם טורח לבני אדם. רש"י, עיין שם.

וכתב הר"ן, שהטעם הוא משום שאין מתפללין על רוב הטובה, שנאמר: הביאו את כל המעשר אל בית האוצר והריקותי לכם ברכה עד בלי די. והגמרא מבארת, דהיינו עד שיבלו שפתותיכם מלומר די. וכיון שכך היא מידתו של הקדוש ברוך הוא, שכשנענה לעמו ישראל,

1085. בפשטות כוונתו, שצועקין כדי שיבוא לעזור ולהושיע. וכתב התפארת ישראל, שהחידוש הוא שמותר אפילו לצאת מחוץ לתחום, כדי לכנס בני אדם. והרמב"ם כתב: רבי יוסי אומר וכו' שאין תוקעין שופר בשבת, אלא כדי שיתקבצו העם להושיע אותה מדינה. עיין שם.

1086. כפי שפירש רש"י לעיל [יד א]. עוד פירש, שרבי יוסי מתייחס לדברי תנא קמא שאמר שמתריעין, דהיינו בקול רם, ואומר רבי יוסי "לעזרה", דהיינו, שיהו מתפללין כל אחד בביתו לעזרה בעלמא.

עוד הביא הערוך לפרש, ש"לעזרה" היינו שמתפללים לקדוש ברוך הוא שיעזרם ויצילם. אבל לא "לצעקה", היינו שאין מתפללין לקדוש ברוך הוא שלא יראם צרה כמו שראו אנשי אותה ספינה.

1087. נקרא "תימני" על שם מקומו, הישוב "תמנה". רש"י. ועיין ביעב"ץ שהעיר שלפירוש רש"י המילה מנוקדת כך "התִּימְנִי", ולפי זה האות יו"ד יתירה. וכתב שהיה אפשר לפרש שהיה מתימן, כמו "אליפו התימני". ולפי זה צריך לנקד את המילה כך "התִּימְנִי". ואין זה דבר זר שתנא מתייחס אחר ארץ נכריה, שמצינו גם תנא בשם "נחום המדי", וכן "חנן המצרי".

התחילו גשמים מנטפין, שירדו מעט גשמים.

אמר חוני לפני הקדוש ברוך הוא: לא כך שאלתי, לא גשמים כאלה ביקשתי. אלא גשמי בורות שיחין ומערות, שימלאו את מאגרי המים.

התחילו הגשמים לירד בזעף ובכות. ואף גשמים כאלו אינם רצויים, כי הם יכולים להזיק לצמחים.

אמר חוני לפני הקדוש ברוך הוא: לא כך שאלתי. אלא גשמי רצון ברכה ונדבה, היורדים בנחת ובעין יפה.

ירדו גשמים כתקנן וכרגילותם. אבל היו מרובים כל כך, והציפו את רחובות ירושלים, עד שיצאו ישראל מירושלים להר הבית, שהוא המקום הגבוה ביותר בעיר (1097), מפני ריבוי הגשמים (1098).

באו ואמרו לו לחוני המעגל (1092): התפלל שירדו גשמים!

אמר להם חוני: צאו והכניסו את תנורי הפסחים (1093) העשויים מחרס, המוצבים בחצירות, אל הבתים, בשביל שלא ימוקן [ימסו ויתפרקן] על ידי מי הגשמים (1094).

התפלל חוני — ועדיין לא ירדו גשמים (1095).
מה עשה?

עג עוגה [עשה צורת עיגול בקרקע] (1096) — ועמד בתוכה.

ואמר לפניו [לפני הקדוש ברוך הוא]: רבונו של עולם! בניך שמו פניהם עלי [כלומר, בטחו בי שתפילתי תועיל], משום שאני כבן בית לפניך.

נשבע אני בשמך הגדול, שאיני זו מכאן, מתוך עיגול זה עד שתרחם על בניך.

מצאנו בירושלמי: אמר רבי יוסי ב"ר בון, על שלא בא בענווה.

1096. יש מפרשים דהיינו שעשה בקרקע צורה עגולה, כמין עוגה. ויש מפרשים שעשה גומא עגולה ונכנס בה.

אמנם רש"י בפירושו למגילת רות על הפסוק "הלהן תעגנה" [פרק א' פסוק י"ג] כתב: תעגנה — לשון אסור. כלא. כמו עג עוגה ועמד בתוכה. והיינו, שעשה כן כדי להראות צערו, כאלו יושב בבית האסורים. עיין מלאכת שלמה ותפארת ישראל.

1097. כך הוא לכאורה הביאור בפשטות. אמנם בירושלמי מצאנו, שמכאן מוכח שהר הבית היה מקורה.

1098. כתב התפארת ישראל, שעשה הקדוש

משפיע עליהם ברכה עד בלי די, אין ראוי להתפלל עליה.

1092. כך היה כינויו על שם מעשה זה, כדלהלן. אמנם יש מפרשים, שנקרא כן על שם אומנותו, כפי שמצינו במסכת מכות [ז א] "היה מעגל במעגילה". ועיין מלאכת שלמה.

1093. כי מעשה זה היה בערב פסח. ירושלמי. והתפארת ישראל כתב, שהתנורים נבנו עתה, בערב פסח, ועמדו להתייבש. לכן אמר להם להכניסם, שלא ירטבו ויתקלקלו.

1094. כי היא היה בטוח שתפילתו תיענה, וירדו גשמים הרבה. ר"ן.

1095. כתב התפארת ישראל, שנענש חוני על כך שהבטיחם מתחילה שתועיל תפילתו. וכן

עליהם שילכו (1102).

אמנם, לבסוף הביא חוני פר תודה והתפלל, ונסתלק המטר [כפי שמסופר בברייתא המובאת בגמרא להלן].

שלה לו שמעון בן שטח לחוני: אלמלא [אילו לא] שחוני אתה (1103) — גזרני [הייתי גזר] עליך נידוי. לפי שאין זה נאה לדבר כך לפני הקדוש ברוך הוא. שאתה מטיח דברים כלפי הקדוש ברוך הוא, ואומר: לא כך שאלתי! (1104)

כאו ישראל ואמרו לו לחוני: **כשם** שהתפללת עליהם, על הגשמים, שירדו, כך התפלל עליהם עתה שילכו להן! (1099)

אמר להם חוני: צאו וראו אם נמחית אבן הטועין (1100) (1101) [מקום גבוה הוא שהיה בירושלים, וכל מי שאבדה לו אבידה, או שמצא מציאה, נפנה לשם, כי שם היו מכריזים על האבידות והמציאות].

כלומר, ראו אם כיסו מי הגשמים את אותה האבן, שהיתה במקום גבוה בירושלים. שאם כן, אכן יש גשמים יותר מדי, ואתפלל

על האבן ומכריזים שמי שאבדה לו אבידה יבוא ויתן סימניה ויקחנה.

ובירושלמי כאן גרס "אבן הטועים". והרמב"ם בפירושו המשניות גרס "אבן הטועים". ולכאורה היינו הך.

1101. הרמב"ם [פרק י"ג מהלכות גזילה ואבידה הלכה א] כותב, שהאבן היתה מחוץ לירושלים, והיו עומדים עליה להכריז.

1102. כך פירש רש"י שם [במסכת בבא מציעא]. ורבינו חננאל [להלן כב ב] מוסיף, שאמר "ראו אם נמחית", דהיינו שנתכסית עד שנראה כאילו נמחתה ואבדה מן העולם.

והתוספות מביאים שם בשם ירושלמי, שכך אמר להם חוני: כשם שהאבן אינה יכולה למחות, כך אין יכולים להתפלל על רוב טובה.

וכתב הרע"ב: מצאתי כתוב, שהיתה גבוהה מאוד, ולא היה אפשר שתתכסה בגשמים, אלא אם כן בא מבוול לעולם.

1103. שיצא שמך בגדולה וחשיבות [רש"י במסכת ברכות יט א].

1104. כך ביאר כאן רש"י. ובגמרא להלן [כג א]

ברוך הוא כך, להגדיל כבודו, שרצון יראוי עשה. ועוד, כי הדור לא היה ראוי לכך שתיענה תפילתו מיד.

1099. בגמרא להלן [כג א] מובא מעשה זה בשינוי קצת. וכך מצינו שם: ירדו כתיקנן, עד שעלו כל העם להר הבית מפני הגשמים. אמרו לו: רבי, כשם שהתפללת שירדו, כך התפלל וילכו להם. אמר להם: כך מקובלני, שאין מתפללין על רוב הטובה. אף על פי כן, הביאו לי פר הודאה וכו'. וממעשה זה מוכח, שאין מתפללין ריבוי הגשמים, כפי ששינונו כאן.

והרמב"ם בפירושו המשניות כתב, שטענתו של שמעון בן שטח על חוני היתה, שלא היה לו להתפלל על כך, כי אין מתפללין על רוב טובה. ולכן אמר לו שהיה עליו להתנדות.

1100. במסכת בבא מציעא [כח ב] הגירסא "אבן הטועין". ולגירסא זו נקראת האבן כך על שם שהיו טוענין עליה את האבידות, ועל שם שהיו משמיעים שם המאבדים את טענותיהם. ולגירסא שלפנינו נקראת האבן כך מלשון טעות, כי לשם היו פונים הטועים, אותם שאיבדו אבידות.

ורבינו חננאל [להלן כב ב] כתב, שנקראה האבן כך על שם שהיו מוצאי המציאות עולים

אם ירדו הגשמים קודם הנץ החמה — לא ישלימו⁽¹¹⁰⁷⁾ את תעניתן להתענות עד הערב. שהרי קודם שהתחיל זמן התענית, בהנץ החמה, כבר ירדו גשמים.

אבל אם ירדו הגשמים לאחר הנץ החמה, שכבר חלה עליהם התענית — ישלימו תעניתן, למרות שנענו כבר מן השמים⁽¹¹⁰⁸⁾.

רבי אליעזר אומר: אם ירדו הגשמים קודם חצות היום, שהוא זמן אכילה, הרי זה נחשב כאילו לא התחילו להתענות, שהרי התענית ניכרת בכך שלא אוכלים את הסעודה בזמנה, בחצות היום. ולכן לא ישלימו תעניתן⁽¹¹⁰⁹⁾.

אבל מה אעשה לך, שאתה מתהטא⁽¹¹⁰⁵⁾ לפני המקום — והוא עושה לך רצונך, כמו בן, שהוא מתהטא על אביו — ועושה לו רצונו.

ועליך הכתוב אומר: "ישמח אביך ואמך ותגל יולדתך"⁽¹¹⁰⁶⁾.

ממשיכה המשנה ודנה בענין תענית הגשמים.

היו מתעניין על עצירת גשמים, וירדו להם גשמים.

והתוספות יום טוב מביא, שלשון ארמית הוא, כמו שמצינו שתרגום יונתן של "הילדים רכים" — ארום טלייא מחטיין. וביאר התפארת ישראל, דהיינו שאמר לו, אתה עושה עצמך כתינוק רך ששואל מאביו אף שלא כהוגן.

1106. בירושלמי מובא, שיש אומרים ש"יולדתך" היינו אומתך. עיין שם. ולפי זה מבואר הקשר של מקרא זה לכאן. ועיין להלן כג א מה שהבאנו בשם המהרש"א.

1107. היינו דווקא בציבור, כי לב בית דין מתנה, שכשירדו גשמים לא יתענו. אבל יחיד שמתענה על צרה ועברה, על חולה ונתרפא — מתענה ומשלים, כפי שמצינו בגמרא לעיל [י ב], עיין שם ובהערות שם.

1108. כתב התפארת ישראל, דהיינו משום שלא ניתן להם מבוקשם בעין יפה, רק עד שהצטערו.

1109. עיין בתוספות לעיל [יא ב, ד"ה לן בתעניתו] שדנו האם אמרו כבר תפילת תענית,

מובא טעם אחר. שאמר לו שמעון בן שטח, אילו שנים כשני אליהו, שנשבע שלא ירדו גשמים, נמצא שאחד מכם נשבע שבועת שוא, ויהא שם שמים מתחלל. עיין שם וברש"י.

והקשה בחידושי מהר"ח, למה לא פירש רש"י כאן כדברי הגמרא? וביאר, דהיינו משום שלכאורה קשה, כי משוא פנים יש בדבר? אם היה ראוי להתנדות, וכי משום שאדם גדול הוא — נפטר מהנידוי? ולכן פירש רש"י שלא היה הנידוי על מה שאמר "אילו שנים כשני אליהו", כי אלו היו דברים בעלמא, שהרי באמת לא היו שני אליהו. רק שהנידוי הוא על שהטיח דברים כלפי מעלה. ובאמת, אילו לא היה בטוח שיענה על כל מה שביקש, אכן היה חייב נידוי. אבל הוא היה בטוח בדבר, ולכן אין זו הטחה. וזהו שאמר לו "אלמלא חוני אתה", שמוכטח לך שהקב"ה עושה רצונך, ולכן אין אתה חייב נידוי.

1105. רש"י כתב שהוא לשון חטא. כלומר, שאתה הולך וחוטא. ובמסכת ברכות כתב: נקל בליבו לחטוא לאביו ולהטריחו על תאוותו.

ועיין ברש"י ותוספות במסכת מנחות [סו ב, ד"ה כנף רננים], שכתבו שהוא מלשון טיול.

האלקים כי לעולם חסדו".

והטעם שאמרו מזמור זה, משום שנאמר בו: "נותן לחם לכל בשר כי לעולם חסדו".

גמרא:

שנינו במשנתנו: סדר תעניות האלו האמור
ברביעה ראשונה.

הרי לנו, שכבר בזמן רביעה ראשונה, אם לא
ירדו גשמים — מתעניין.

אבל אם ירדו הגשמים לאחר הצות, שכבר
התחילו תעניתן — ישלימו את התענית⁽¹¹¹⁰⁾.

מעשה היה, שגזרו תענית בעיר לוד על
עצירת גשמים, וירדו להם גשמים קודם
הצות היום.

אמר להם רבי טרפון: היות וירדו גשמים
קודם הצות, לא חלה התענית. ולכן צאו
ואכלו ושתו, ועשו יום טוב מתוך שמחה.

ויצאו העם, ואכלו ושתו, ועשו יום טוב.
ובאו בין הערבים⁽¹¹¹¹⁾ לבית הכנסת, וקראו
הלל הגדול⁽¹¹¹²⁾. דהיינו, מזמור "הודו לאלקי

או שמה לא אמרוהו.

הגדול — עד בין הערבים.

וכתב הריטב"א, שהיות ולא הוזכר הלל זה
במסכת ברכות גבי ברכת הגשמים [נט ב], נראה
שאומרים אותו רק בירידת גשמים הבאים מחמת
התענית. כיון שנענו מחמת תעניותיהם
ותחנוניהם, ראוי הוא להם לשבח הבורא על
החסד שגמלם. ולא דווקא אם ירדו גשמים ביום
התענית, אלא כל יום שנענו בו על ידי הקדוש
ברוך הוא — כיום טוב הוא להם.

והביא, שמדברי הראב"ד נראה, שהוא סובר
שאין אומרים הלל הגדול — אלא על הגשמים
שבאו ביום התענית עצמו. ודווקא כשבאו קודם
הצות, שאז אכלו ושתו ועשאוהו כיום טוב, וכפי
שמצינו במעשה שהיה בלבד. אבל כתב
הריטב"א, שהלשון הראשון נראה יותר. כי
היות ואין אומרים ברכה בהלל זה, אלא הוא רק
ספור שבח והודאה לבורא, והרי אומרים הלל זה
בכמה זמנים בשנה, לכן אומרים אותו תמיד אם
נענו על תעניתם.

וברכת הגשמים ["מודים אנחנו לך וכו'"],
המוזכרת במסכת ברכות], הנאמרת על ידי מי
שראה ירידת הגשמים, נראה שאין אומרים אותה
— אלא בזמן שהגשמים יורדים עדיין. אבל

1110. כתב הריטב"א, שהוא הדין בתענית על
כל הצרות. עוד כתב, שאף אם ירדו גשמים
לאחר הצות, שמשלימים את התענית, מכל מקום
אין אומרים תפילת "עננו", ולא תחנונים אחרים.
משום שבאמת היה ראוי לומר הלל על כך
שניצלו מהצרה, אלא שאין אומרים אותו בכרס
רעבה. וכן מה שאמרנו לעיל [י ב], שיחיד
מתענה ומשלים את כל התעניות שקיבל עליו,
מכל מקום אינו אומר "עננו", שהרי כבר נענה,
אלא מסיים תעניתו כדי לקיים נדרו. ואף על פי
כן, מתודה והולך אם ירצה, אפילו כסדר יום
הכפורים. וכן ראוי לו לעשות. ועיין בתוספות
שהוזכרו לעיל.

1111. איחרו זמן אמירת ההלל עד שעה הגונה,
שלא יהא בה שכרות. ריטב"א.

1112. המשנה הביאה מעשה זה לראיה לדברי
התנא, שאנו רואים שהפסיקו תעניתם כשירדו
גשמים קודם הצות. ואגב זה מביאים את כל
הענין, שאמר להם רבי טרפון שלא יקראו הלל

נתכוין] התנא של משנתנו:

סדר תעניות האמור לעיל, אימתי הוא נוהג

כשעברה רביעה ראשונה. דהיינו, בזמן שיצאה רביעה ראשונה ושניה ושלישית — ולא ירדו גשמים. כי כל גשמי היורה, דהיינו שלש הרביעות, נקראים רביעה ראשונה⁽¹¹¹⁴⁾.

אבל אם ירדו גשמים ברביעה ראשונה, וזרעו את האדמה, ולא צמחו הצמחים. אי

ורמיניה: אם עבר זמן רביעה ראשונה ושניה ולא ירדו גשמים, אזי יש לשאול [לבקש] על הגשמים.

אבל אם עבר כבר זמן רביעה שלישית, ועדיין לא ירדו גשמים, אזי יש להתענות⁽¹¹¹³⁾.

מוכח, שרק ברביעה שלישית מתענין, ואילו בראשונה ובשניה — רק שואלים את הגשמים!

אמר רב יהודה: הכי קאמר [כך אמר, לכך

ורביעה שניה בשבעה בו. והוא סובר כרבן גמליאל, שאמר לעיל [י א] ששואלין את הגשמים בז' במרחשון, כדי שיגיע אחרון שבישראל לנהר פרת. והיינו דווקא בזמן שביהמ"ק קיים. אבל בזמן הזה, גם הוא מודה ששואלין מג' במרחשון. ולפי זה תתבאר היטב הברייתא: רביעה ראשונה ושניה לשאול, היינו, לפעמים שואלים בג', ולפעמים בז'. בזמן ביהמ"ק בז', ובזמן הזה — בג'. עיין שם עוד.

1114. כך כתב רש"י. ותמה הגבורת ארי, הרי יורה ורביעה — שני דברים הם!

וביאר, שכוונת הגמרא לומר, שמשנתנו חסורי מחסרא, והכי קתני: רביעה ראשונה ושניה ושלישית. ואף שאין הגמרא אומרת כך בפירוש, שלא כדרכה, מכל מקום הרי בעל כרחך מה שממשיכה הגמרא ואומרת: "אבל ירדו גשמים ברביעה ראשונה וזרעו ולא צמחו" בחסורי מחסרא היא, שהרי במשנה שנינו רק את דין צמחים שנינו, ולא דין זה של זרעים שלא צמחו.

אמנם גירסת הרי"ף והרא"ש: "אבל ירדו גשמים ברביעה ראשונה וצמחו וחזרו ונשתנו וכו'". וכתב הרש"ש, שלפי זה נדחו דברי הגבורת ארי, שחסורי מחסרא. עיין שם.

ברכת "הטוב והמטיב", הנאמרת על ידי מי ששומע את בשורת ירידת הגשמים, נאמרת אף כששמע זמן מרובה לאחר ירידתם. אמנם יש אומרים, שגם ברכת "מודים אנחנו לך", היות וברכת השבח היא, אין זמנה עובר כל אותו היום, ואף כל זמן שלחלוחית הגשמים נראית בארץ. וכל שכן שכך נוהגים גבי הלל של צבור. עוד כתב הריטב"א, שאין אומרים הלל הגדול — אלא כשבאו להם גשמים שיש בהן תועלת, ונתמלאה קצת מבקשתם. ואף שלא ירדו כל צרכם, כי ראוי לתת הודאה גם על קצת הטובה. אמנם יש אומרים, שאין אומרים הלל הגדול — אלא כשירדו גשמים בכמות כזו שראוי שיפסיקו תעניתם, ולא כשצריכים עדיין להתענות עליהן. וסיים, שנראה כלשון הראשון, שנותנין הודאה לשעבר, וצועקין על העתיד לבא, ואין זה נחשב כרתתי דסתרן אהדדי. עיין שם.

1113. כך פירש רש"י. והקשה הגבורת ארי, אם כן, למה הווכחה כלל בברייתא רביעה שניה? הרי לשאול מתחילים כבר בראשונה, ואילו להתענות מתחילים רק בשלישית!

וביאר, שהברייתא כשיטת רבי מאיר היא, שאמר לעיל שזמן רביעה ראשונה בג' במרחשון,

נמי [אן] שאכן צמחו צמחים, ולאחר מכן חזרו ונשתנו לדבר אחר — מתריעין עליהן מיד⁽¹¹¹⁵⁾.

אמר רב נחמן: מה ששנינו במשנתנו שמתריעין עליהן מיד, היינו דוקא כאשר נשתנו הצמחים. שאז יש להתפלל שיחזור ויפיים לתקנו, כפי שהם רגילים להראות.

אבל אם יבשו — לא מתריעין מיד, כי התפילה כבר לא תועיל, והרי זו תפילת שוא⁽¹¹¹⁶⁾.

ותמהה הגמרא: וכי מה חידש לנו רב נחמן?

פשיטא [פשוט הדבר], נשתנו תנן [הרי במשנה שנינו, שדווקא אם נשתנו — אזי מתריעין מיד]!

ומבאר הגמרא: לא צריכא [לא נצרכו דבריו של רב נחמן], אלא לאופן דאקון. שעלתה התבואה בקנה [בגבעול שלה], ונתקנה מעט לאחר שנתייבשה⁽¹¹¹⁷⁾.

מהו דתימא [שמא תאמר] שאקנתא, אותו תיקון מועט, מילתא היא [דבר בעל משמעות הוא], ותועיל תפילה לתקן יותר,

קמשמע לן [השמיענו] רב נחמן, שאין הדבר

אבל כשהוא בזמן המטר השני הנקרא מלקוש, שהוא אחר צמחה התבואה, זו מכה עוברת, ודוחקת היא, ולכן מתריעין עליה מיד. עיין שם.

1116. כי אף אם ירדו גשמים, לא יצליחו אותן תבואות אלא בדרך נס, ואין מתריעין על מעשה ניסים. ריטב"א.

והביא מהירושלמי, שדווקא על תבואה זו אין מתענין. אבל אם ראוי עדיין לחזור ולזרוע, וזרעו ולא ירדו גשמים, מתענין עליהם כסדר התעניות, כל זמן הגשמים.

ועיין בגבורת ארי שהאריך בענין זה, וכתב אף הוא שיש להוכיח מכאן שאין ראוי להתריע ולהתפלל על דבר שאינו כדרך העולם, אלא על פי הנס. וסיים: "מיהו באדם גדול וחסיד, שפיר דמי, כדאשכחן גבי לאה [שהתפללה שהעובר שבמעייה יהפוך לנקבה, וילדה את דינה]. אבל בעוונות נקיים בנו אבד חסיד מן הארץ וישר באדם אין, וה' ירחם". ועיין ברש"ש שכתב שענין זה מפורש בירושלמי [הלכה ב'], שאין מתריעין על מעשה ניסים.

1117. כך פירש רש"י. ורכינו חננאל פירש,

1115. הסוגיה נתבארה על פי ביאור רש"י. והקשו הראשונים, הרי במשנה שנינו בפירוש "רביעה ראשונה", ואין אפשר לומר שהכוונה לרביעה אחרת? ועוד, הרי שינוי הצמחים, ודאי מפני מניעת הגשמים הוא, כמו שפירש הרמב"ם, וכפי שמוכח מלשון המשנה, שהביאה ענין זה בענין עצירת גשמים, ולא עם מכת השדפון והירקון. ואם כן, הרי אין מקרה זה בא בחורף, בזמן רביעה, אלא סמוך לניסן, כשהתבואות צומחות, שאז כשנמנע מהם המטר, החום שורף אותן — עד שמייבשן! ועיין עוד בריטב"א מה שהקשה על שיטה זו.

וכתב הריטב"א בביאור הענין, שכידוע ישנם שני זמני גשמים: יורה ומלקוש. היורה — בתחילת ימות הגשמים. והמלקוש — סמוך לניסן, אחר שצמחו התבואות, ומתחילין לעלות ולהתבשל, וצריכין גשמים לגדלן. וסברה הגמרא, כי מה ששנינו במשנתנו "רביעה ראשונה", היינו רביעה מסוימת, הראשונה מאותן שלוש של היורה. ומתרצת הגמרא, שהכוונה לרביעה כללית, והיינו, שסדר התעניות האמור, אינו אלא על מניעת הגשמים של זמן המטר, וברביעת הזריעה הכללית, הנקראת יורה.

במדינה אחת, וצריכים להביא ממדינה אחרת על ידי נשיאת שקי תבואה על גבי חמורים — **כפנא**. הרי זה נחשב רעב, שהוא גרוע מבצורת, לפי שאי אפשר להביא בקלות ממקומות רחוקים.

ואמר רבי חנינא: אם **סאה** (1121) אחת של תבואה נמכרת **בסלע** (1122), שזהו יוקר גדול, ומכל מקום התבואה **שכיחא** [מצויה לכל] — **בצורתא**, הרי זה נחשב בצורת. שהרי למרות שהתבואה ביוקר, סוף סוף היא ניתנת להשגה תמורת תשלום גבוה.

אבל אם **ארבעה** סאין תבואה נמכרין **בסלע**, שזהו מחיר מוזל מאוד, **ולא שכיחא** [ואין התבואה מצויה] — **כפנא**. הרי זה נחשב רעב. כי מה תועלת בכך שהתבואה בזול, אם אין היא ניתנת להשגה.

אמר רבי יוחנן: לא שנו את סדר התעניות

כן. כי אותו תיקון מועט אינו נחשב כלל, ולא תועיל תפילה (1118).

שינו במשנתנו: **וכן שפסקו גשמים בין גשם לגשם כו' מפני שהיא מכת בצורת.**

מאי "מכת בצורת"? (1119)

אמר רב יהודה אמר רב: כאשר יש הפסקה כזו בין הגשמים, **מכה** היא, **המביאה** בסופו של דבר **לירי בצורת.**

אמר רב נחמן: **נהרא אנהרא**, דהיינו, אם אין תבואה בעיר אחת, ואפשר להביא תבואה מעיירות אחרות בספינות דרך הנהר (1120) — **בצורתא**. הרי זה נחשב בצורת. אבל אין זה נחשב רעב, שהרי אפשר להביא תבואה בקלות, על ידי ספינות, ממקומות רחוקים.

אבל **מדינתא אמדינתא**, אם אין תבואה

1119. למה דבר זה נחשב למכת בצורת, הרי עדיין המטר בא לפרקים! שיטה לבעל הצרורות.

1120. כך פירש רש"י. ורבינו חננאל ורבינו גרשום פירשו, דהיינו שהוצרכו להביא מים מנהר אחר, כדי להשקות שדות שעל נהר זה, לפי שאין באותו נהר די מים כדי להשקות שדותיו — זהו סימן בצורת. אבל כשצריכים להביא מים ממדינה למדינה — זהו סימן רעב.

1121. זו מידת נפח שהיתה מקובלת בזמן התלמוד. ושיעורה לשיטת הרא"ח נאה 3.8 ליטר בקירוב, ולשיטת החזון איש 3.14 ליטר בקירוב.

1122. זהו מין מטבע שהיה מקובל בימיהם. וישנם שני סוגי סלע: סלע צורי וסלע מדינה. סלע מדינה הוא שמינית בסלע צורי [הגמרא

ש"דאקון" היינו שחזרו לירקותן. פירוש — שחזרו לחיותן. עוד הביא בשם רבותיו, שהוא מלשון חזקה. ורבינו גרשום מפרש: שנראה להם קצת תקנה.

1118. לשון אחר פירש רש"י: "אבל יבשו לא", משום שממילא חוזרין לתקנן. "לא צריכא דאקון", שעלו בקנה לאחר שנתייבשו, והיינו חושבים שבאופן כזה, אם לא יתריעו, שוב לא יגדלו! השמיענו רב נחמן, שאף על פי כן ימשיכו לגדול, ואין צריך להתריע. עיין שם.

ורבינו חננאל פירש את דברי הגמרא לשיטתו [שפירש לעיל ש"צמחים ששנו" היינו שכמשון], כי מה שמתענין מיד, היינו דווקא כששנו. אבל אם יבשו לגמרי, אף שאחר כך אקון, דהיינו, חזרו לירקותן וחיותן, אין מתריעין עליהם. עוד פירש, ש"אקנתא" לשון חזקה הוא.